

WILG & MAND

1991 - 3

WILG & MAND

Doelstellingen Stichting Wilg & Mand

- Nieuwe perspectieven zoeken en creëren voor het Nederlandse mandenmaatwerk binnen de potentiële afzetgebieden.
- Behoud van het veelzijdige vlechtvakmanschap: o.a. door het uitgeven van handboeken en het stimuleren van cursussen.
- Behoud van de vakkennis betreffende de griendteelt en bevordering van een goed evenwicht tussen vraag en aanbod.
- Het initiëren en begeleiden van onderzoek/studies binnen het wilg-en-mand vakgebied.
- Het via een speciaal fonds aanschaffen van materiaal met een historische waarde: vlechtwerk, gereedschappen, boeken e.d.
- Het interesseren van zoveel mogelijk Nederlanders (incl. de overheid) voor de activiteiten van de Stichting Wilg & Mand.

Minimumdonatie: f 15,- per jaar

Donateurs ontvangen de bulletins gratis

Stichtingsbestuur

Voorzitter : Ch.W. Vink

Secretaris : C. Tutein Nolthenius

Penningmeester: H.P. Verboord

Leden : P. Craenen, P. van den Dool, B. van Halen,
A.D. van 't Hoog, G.M. Pot-van Regteren Altena,
W. Wendrich

Bulletin-redactie:

A.D. van 't Hoog (tel. 05783-1346), G.M. Pot-van Regteren-Altena,
C. Tutein Nolthenius.

Bijdragen voor het bulletin kunt u sturen naar het secretariaat.
Bij voorkeur getypt of in goed leesbaar handschrift.

Redactiesecretariaat, administratie en advertenties:

Van Heemstralaan 35, 6814 KB Arnhem, tel. 085-516507

Penningmeester Stichting Wilg & Mand, Vlijmen:

tel: 04108-12252

Girorekening: 26 95 726

Bankrekening: 41 89 09 083, AMRO Bank, Vlijmen

Uitgave: Wilg & Mand. Verschijnt viermaal per jaar.

Elfde jaargang, 1991 nr. 3

Drukkerij: A.J. van Midden, Dorp 246, Benschop

STAAK EN INSLAG VAN WILG & MAND:

vernieuwing en verhoging van activiteiten.

Wilg & Mand beleefde vorig jaar het tienjarig bestaan. Dit was een hoogtepunt, maar naar we verwachten niet het hoogste punt. De groei is er nog lang niet uit. Het aantal donateurs is gestaag gestegen en bedraagt op het moment ruim 500. Ook het aantal taken dat de stichting zichzelf heeft gesteld is uitgebreid. Met deze groei in werkzaamheden, steeg ook het aantal bestuursleden. Op het moment bestaat het bestuur uit maar liefst negen leden.

Iedere mandenmaker en -liefhebber weet dat wanneer de staken te ver uiteen komen te staan, de mand te slap wordt. Voor Wilg & Mand geldt hetzelfde: wanneer de (s)taken te ver uiteen staan, is het nodig dat het aantal wordt vermeerderd. Met andere woorden, de taken van de stichting zijn zo divers en zo uitgebreid, dat de tijd is aangebroken om deze werkzaamheden over een groter aantal mensen te verdelen. Natuurlijk kan het bestuur daartoe worden uitgebreid met nog een aantal mensen. Daarin schuilt echter een groot gevaar: het monster van de vergadercultuur, waarin teveel wordt gepraat over details waar niet alle bestuursleden direct bemoeienis mee hebben. Het bestuur stelt daarom voor de hele zaak om te draaien: niet de staken het werk te laten doen, maar de beurt overgeven aan de inslag.

De inslag dat bent u. Als donateur van Wilg & Mand hebt u interesse in manden, wellicht zonder dat manden maken of griendteelt voor u een dagelijkse bezigheid is. Misschien bent u geen mandenmaker, maar wel een goed organisator, die het leuk vindt om mee te werken aan het behoud van het mandenmakersvak of het organiseren van cursussen of de kennis over grienden in Nederland over te dragen.

De vorm die het bestuur voor ogen staat is het instellen van een aantal werkgroepen die zich bezighouden met een onderdeel van de werkzaamheden van de stichting. Initiatieven voor het reilen en zeilen van de stichting komen vanuit deze werkgroepen. Het bestuur zorgt ervoor dat alle werkgroepen contact met elkaar houden en een eenheid vormen. Een bestuur hoeft daarvoor niet zo groot te zijn. Vermoedelijk is in de toekomst een bestuur van vijf leden voldoende.

Naast de gebruikelijke programma-onderdelen en gezelligheid op de komende donateursdag (daarover vindt u informatie elders in dit bulletin), zal er dan ook aandacht zijn voor deze nieuwe constructie. Over iedere werkgroep kunt u dan in informatiestandjes informatie inwinnen en aftasten wat de werkzaamheden zoal inhouden. Beter nog, brengt u die dag eens informeel naar voren wat u al die tijd al vond dat de stichting zou moeten doen, en geeft u op voor de werkgroep die daar wat aan kan gaan doen. Hoe meer ideeën, hoe beter. Wij weten te weinig wat er onder de donateurs leeft en welke capaciteiten er zijn.

Om u een indruk te geven aan welke werkgroepen er zoal wordt gedacht gaat hieronder een lijstje:

Algemene informatie
Redactie Wilg & Mand
Organisatie vlechtecursussen
P.R.-functie, organisatie donateursdagen
Werkgroep teenteelt en materiaalvoorziening
Werkgroep mandenmaken (alleen voor professionele mandenmakers)
Beheer museumcollectie
B.O.P.-project
Ledenadministratie

Wanneer u denkt "daar ben ik nu echt goed in", of "die of die, die heeft talenten", laat u ons dat dan weten, dan weten wij wel waar en hoe die talenten bot te vieren zijn. De mensen die wij zoeken zijn niet alleen zij die kennis hebben van vriendteelt of de mandenmakerij in de breedste zin van het woord, maar vooral mensen die zich met enthousiasme willen inzetten voor praktische taken. Kennis van de mandenwereld is absoluut niet voor elke werkzaamheid noodzakelijk. En bovendien, in contact met anderen komt die kennis spelender wijs.

Wij hopen dat u in de komende tijd al eens nadenkt over hoe u meer bij het werk van de stichting betrokken wilt zijn om de brede doelstellingen te helpen realiseren.

Uw komst en bijdrage in woord en daad op de donateursdag zien wij met spanning tegemoet. Het verdere programma zal zeker maken dat iedereen met enthousiasme en plezier de dag zal meemaken.

Het bestuur

DONATEURSDAG OP ZATERDAG 5 OKTOBER

(dit is de enige aankondiging, er volgt niet nog, zoals andere jaren, een aparte brief)

Dit jaar zal dus de donateursdag op een wat zuiderlijker lokatie dan anders plaats vinden.

We reserveerden ruimte in Restaurant "De Jager", Parallelweg 35 te Giessen. Tel 01832-1638.

Giessen ligt ten zuiden van Gorinchem aan de andere kant van de Waal en even ten oosten van Woudrichem.

Te bereiken van de A 27 vanuit het zuiden de afslag "Werkendam" en vanaf het noorden de afslag "Sleeuwijk".

Zeker het laatste stuk van de rit naar Giessen in de omgeving van Woudrichem met het slot Loevestein is bijzonder fraai, maar we zullen daar verder niet veel van zien, althans er is geen programma-punt van gemaakt.

De indeling van de dag is als volgt:

- 10 uur
1. Opening door de voorzitter.
 2. Inleiding en toelichting op de plannen voor de reorganisatie van de structuur van de stichting (zie hiervoor "STAAK & INSLAG VAN WILG & MAND" in dit bulletin).
 3. Toelichting door Arie van 't Hoog aan de hand van voorbeeldmanden op een aantal verschillende technieken zoals diverse bodems, kimtechnieken, wanden als Hollands- en Frans-eren, openwerk en fitsen.
Na de toelichting uitvoerige demonstraties door een aantal cursisten en mandenvlechters van deze technieken. Omdat zij zittend naast elkaar en niet na elkaar werken kunt u opschuivend alle technieken zien en erover praten en misschien zelfs even beoefenen.
 4. Tegelijkertijd zal in informatiestandjes in een andere ruimte meer individueel informatie worden gegeven over de taken van de werkgroepen aan de geïnteresseerden.
 5. De bibliotheek van de stichting zal voor een belangrijk deel worden meegebracht zodat literatuur ingezien kan worden en boeken ter lening te reserveren zijn.
 6. De demonstraties worden na de lunch die om ongeveer
- 13.30 uur plaats vindt, voortgezet.
7. We hopen ook een aantal videofilmmpjes over vlechten en andere direct met de stichting verbandhoudende zaken te laten zien. (Wie heeft overigens ook leuke beelden voor deze dag te leen?)
 8. Afgesloten wordt met het bespreken van interessante manden/vlechtwerk. U wordt uitgenodigd om hiervoor vlechtwerk met boeiende structuur of materiaal waarvan u meer wilt weten mee te brengen naar deze dag.
We hebben dan de grootste kans op veel deskundigheid die er licht over kan laten schijnen.
Dit punt kan overigens gerust ontaarden in een vraag- en antwoordspel waarbij ook alles wat de stichting betreft aan de orde mag komen.

AANMELDING:

De kosten voor deze dag zijn inclusief koffie, thee en een lunch op de gebruikelijke wijze: f 24,-.

U kunt zich opgeven voor deze dag door overmaking van bovengenoemd bedrag per persoon op de giro van de penningmeester vòòr 20 sept. Na die datum moet vanwege de organisatie f2,50 meer worden betaald. Na overmaking van de gelden ontvangt u een deelnemerslijst (voor het poolen van de reis misschien nuttig).

Treinreizigers kunnen in Gorinchem o.d., als zij dit tijdig berichten, worden afgehaald.

Vaktermen zijn soms woorden die door mensen buiten het vak niet worden verstaan; soms zijn het ook hele gewone woorden die in het vak een speciale betekenis hebben gekregen. WESTENDORP e.a. (1985) geven een uitgebreid overzicht van beide categorieën voor de vakmandenmakerij en griendteelt. Gewone woorden zijn bijvoorbeeld inslag, oor en staak. De "echte vaktermen", die mensen buiten het vak niet kennen, zijn vaak, al dan niet verbasterde, woorden uit vreemde talen (zogenaamde leenwoorden) of het zijn woorden die uit het gewone taalgebruik zijn verdwenen, maar in een bepaald vak hebben overleefd. Duidelijke voorbeelden van vaktermen uit vreemde talen vinden we buiten ons vakgebied, bijvoorbeeld het Engelse woord choke, dat in het Nederlands in de betekenis van smoorklep in de motorenindustrie wordt gebruikt, of het Nederlandse vlaggestok, dat in het Russisch ("flagstok") een scheepvaart-vakterm is geworden. Omdat de mandenmakerij een oud en wijd verbreid ambacht is, zijn er in dit vak weinig (en zeker geen recente) leenwoorden. Wel zijn er veel oude woorden, zoals neren, fitsen en kimmen. Maar de kennis van de oude taal is tanende, met als gevolg, dat sommige termen van betekenis dreigen te veranderen, worden verbasterd of worden vergeten.

In mijn bespreking van "The complete book of basketry techniques" (GABRIEL & GOYMER, 1991) in dit nummer van Wilg & Mand constateer ik een duidelijk en consistent gebruik van vaktermen in dit Engelse handboek. Daar kunnen we in Nederland een voorbeeld aan nemen. De betekenis van een aantal Nederlandse vaktermen blijkt onduidelijk en voor discussie vatbaar. Dat blijkt bijvoorbeeld duidelijk uit de bijdrage van VAN DER ZANDE in het vorige nummer. Hij geeft in zijn artikel over vlechttechnieken in de 16de en 17de eeuw een aantal eigen definities, die niet overeenstemmen met die van WESTENDORP e.a. (1985) of met die uit andere literatuur en meent bovendien enkele Franse termen te moeten invoeren.

Wanneer vaktermen geen eenduidige betekenis hebben, verliezen alle beschrijvingen van manden aan waarde. Temeer gezien de start van het B.O.P.-project is het voortleven van termen die tot misverstanden kunnen leiden niet gewenst. Zonder nu het laatste woord te willen spreken, wil ik daarom op basis van de mij bekende mandenmakerij- en etymologische literatuur duidelijkheid geven over die vaktermen die op de eerste plaats aanleiding geven tot discussie.

fitsen, paren:

Net als WESTENDORP e.a. (1985), maar in tegenstelling tot VAN DER ZANDE (1991), beschouw ik het woord fits als synoniem met het Engelse fitch, het Duitse Fitze en het Franse trace. Etymologisch is het woord gelijk aan het Nederlandse fiets. Met fitsen wordt het maken van een heen en weer gaande en om elkaar heen draaiende beweging bedoeld, precies zoals met de trappers tijdens het fietsen. De staken worden bij het maken van een fits met de duim strak ingeklemd tussen de fitstenen. Elke staak is een spil waarom het fitsstenenpaar draait, vergelijkbaar met de trapas in een fiets.

Ik zie geen reden om te veronderstellen dat de overeenkomstige woorden in het Engels en Duits iets anders zouden betekenen dan in het Nederlands. VAN DER ZANDE vertelde desgevraagd dat hij dit baseert op de constatering dat de meeste Nederlandse mandenmakers, die overigens in meerderheid de techniek van het maken van een "trace" niet zouden beheersen, het zogenaamde paren met fitsen aanduiden. Hier moeten we echter veeleer uit concluderen dat er aan het gebruik van vaktermen in Nederland wat schort. Fits is dan hetzelfde als "Fitz", "fitch" en "trace" en dat is voor de (internationale) communicatie wel zo duidelijk.

De term paren blijft dan gereserveerd voor het beurtelings invlechten met twee tenen, waarbij het in tegenstelling tot bij het fitsen niet de bedoeling is de staken "aan elkaar te knopen". Het is als het ware kimmen met twee tenen. Houden we deze termen aan, dan hebben we ook voor beide handelingen aparte woorden. Het zou immers niet logisch zijn twee woorden voor de ene handeling te hebben (paren) en geen voor de andere (fitsen). Het Franse trace behoeven we niet als vakterm te importeren.

kim, koord:

Kim en "cordon" definieert VAN DER ZANDE als tenen die zijn ingevlochten "voor twee / achter één of voor twee / achter twee", respectievelijk als "voor drie of vier / achter één". Het verschil tussen beide zou dus zitten in het aantal staken dat wordt gepasseerd. Deze definitie sluit nauw aan bij de praktijk, maar geeft toch het wezenlijke verschil niet weer. Dit bestaat er namelijk in dat bij een kim de kimtenen nagenoeg volledig worden "uitgevlochten", terwijl bij een cordon de toppen niet worden verwerkt. In een cordon is daardoor, in tegenstelling tot bij een kim, nauwelijks enig verloop van dikte te zien, terwijl de aansluitingen van voet op voet of top op top niet erg opvallen of met elkaar contrasteren. Het cordon is dus overal even dik en het ligt als een schijnbaar eindeloos koord om de mand. Het aantal staken dat gepasseerd wordt is geen wezenlijk kenmerk. Zo zijn prachtige cordons "voor twee / achter één" te zien in het eerder in Wilg & Mand beschreven mandje op een stilleven van Pieter Claesz (POT- VAN REGTEREN ALTENA, 1987).

Vaak wordt binnenin een cordon een teen in de lengte ingevlochten voor extra dikte en stroomlijn. Het woord koord is een goede vertaling van het Franse cordon. WESTENDORP e.a. (1985) namen dit woord eerder in hun lijst van vaktermen op.

In de luxe mandenmakerij kunnen koorden in plaats van kimmen worden toegepast om hun decoratieve waarde, maar dat komt tegenwoordig zelden meer voor. We zien vooral de koorden waarop een deksel moet steunen. GABRIEL & GOYMER (1991) duiden die aan met "trunk wale"; in het Nederlands te vertalen met (het oorspronkelijk Franse woord) "rabat".

enen, eren, neren:

Van deze drie synonieme termen wordt in Wilg & Mand eren het meest

gebruikt. Het is de vraag of dat terecht is. Enen betekent het in-
invlechten met één teen. Hoe het woord neren in de mandenmakerij is
binnengekomen is mij niet helemaal duidelijk, maar de betekenis ervan
is voorstelbaar. Het zal verband houden met neerleggen en met de
neergaande lijn die tijdens het werk in de inslag ontstaat. Eren lijkt
een contaminatie van enen en neren te zijn en als zodanig de minst
correcte term.

Wie kan meer duidelijkheid over deze woorden verschaffen?

De voorvoegsels Franse, Hollandse en Zeeuwse geven aan hoe een
bepaalde neer precies in elkaar zit. Er is niets tegen op het ge-
bruik van deze aanduidingen, mits we ons realiseren dat de respec-
tieve technieken weinig met de genoemde landstreken te doen heb-
ben. Alles wordt overal gedaan en de keuze voor een bepaalde tech-
niek hangt af van de gestelde kwaliteitseisen.

dialectwoorden:

In het tijdschrift Wilg & Mand valt het gebruik van dialectwoorden
als quasi-vaktermen op. Er is natuurlijk niets tegen het spreken of
schrijven van dialect, maar wel tegen het plaatsen van dialectwoor-
den in een overigens Nederlandse tekst. Het woord twijg betekent in
het Nederlands niet hetzelfde als het woord teen, zodat het gebruik
in een Nederlands verhaal niet past. Het woord tuin is bij de aanleg
van waterwerken algemeen gangbaar en er is geen reden dit als tuun
te gaan uitspreken. En wil men dat wel doen, dan nog zou de spel-
ling tuin kunnen blijven.

griend, griendteelt:

Terwijl het woord griendteelt niet tot misverstanden kan leiden,
blijkt niet iedereen hetzelfde (meer) te bedoelen met het woord
griend. Het wordt tegenwoordig vaak gebezigd voor vervallen, ver-
wilderde grienden en voor wilde wilgenstruwelen; in kringen van
vegetatiekundigen voor de plantengemeenschap *Salicetum triandro-
viminalis* en soms ook voor het gehele verbond *Salicion albae*. Er is
dus wat voor te zeggen om van teencultuur te spreken wanneer we het
expliciet over gekweekte wilgetenen willen hebben.

literatuur:

- GABRIEL, S. & GOYMER, S., 1991. The complete book of basketry
techniques. David and Charles, London. ISBN 0-7153-9424-X.
POT- VAN REGTEREN ALTENA, G.M., 1987. Vlechtwerk van toen.
Wilg & Mand, 6 (3): 14-16.
VAN DER ZANDE, W., 1991. Vlechttechnieken in de Nederlanden van
de 16-de en de 17-de eeuw. Wilg & Mand, 11 (2): 20-31.
WESTENDORP, A., VAN 't HOOG, A.D. & TUINZING, W.D.J., 1985.
Het vlechten van ovale manden met teen. Stichting Wilg & Mand,
IJsselstein.

Ben Braster

Beeldhouwers symposium Nederland/Bulgarije

Het symposium is voorbij maar de kunstwerken zijn nog tot en met 30 oktober te bezichtigen in een fraaie landschappelijke omgeving waarin u in ongeveer 1½ uur tijd langs 15 kunstwerken kunt wandelen.

De expositie is zeker de moeite van een bezoek waard. U kunt dan zien dat naast manden vlechten met teen, er met de "Biesbosch materialen" zoals wilgeteen, wilgehout en -stokken, riet en klei boeiende kunstwerken zijn te maken. En dit alles opgesteld in het zeer aantrekkelijke wandel- en recreatiegebied "de Merwelanden".

Onze donateur en beeldendkunstenaar Jacques van Someren was gedurende de twee weken dat de creaties door Nederlandse en Bulgaarse kunstenaars werden gemaakt voor hand- en spandiensten in het terrein aanwezig. Hij heeft met veel enthousiasme raad en daad gegeven.

Zijn verslag gaat hierbij en deze tekst is zeker nuttig om tijdens een rondgang bij de hand te houden.

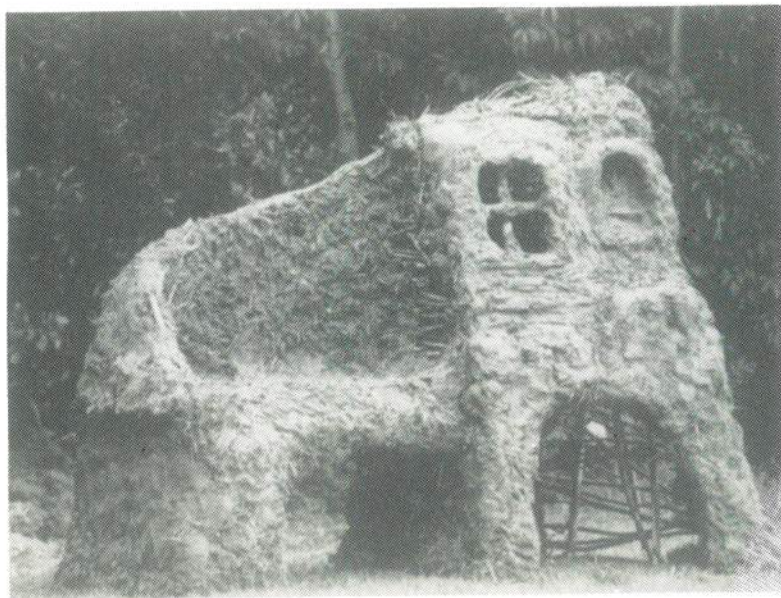

'Ik ben hier!' Veselin Kostadinov

Over de uitstekende organisatie van de drie groeperingen, of over de beeldrijke coördinatie van JOHAN SIETSEMA bij de verzorging van de materialen die gedoemd waren te verdwijnen, of, de sprankelende, beeldende taal van MARIANA ILIEVA de tolk-ster wiens woorden als een klaterende waterval uitspatten in alle richtingen en door de zonnige toon alle kleuren uitstralen van de regenboog, of, van MARINA DINITROVA IVANOVA die dagelijks stil door weer en wind rondzwierf om het werken in beelden vast te leggen, of, over de ruime vriendelijke hulpvaardigheid van de mensen van het dienstencentrum, of, over de grote inzet en hulp van de studenten ANJA-ROLAND, SAS-JA-MARCO, ERICA-KEES en de twee anderen wiens naam ik niet meer weet, of, over de wekenlange ondermaatse temperaturen en bovenmaatse regenbuien die de werkers teisterden: daarover wil ik niets vertellen maar over het gebruik van de voorhanden zijnde materialen als wilg, klei, riet, biezten, alsook de aarde, de lucht en het water en de mensen

Opererend vanuit de kantlijn getrokken door de overgang van wildgroei en geschoren grasmat, alert reagerend op allerlei toestanden betreffende haar werk en de verzorgende functie in de groep, plaatst MARRY TEEUWEN door middel van twee driehoeken (één, geplant van ongeveer anderhalve meter hoog droog rijshout en de andere van weggeschoren wildgroei) duidelijk haar 'KANTTEKENING'.

Door een plaat van ongebakken klei over het pad te leggen waarin vormen in twee verschillende kleuren klei zijn afgedrukt laat MARIA GLANDORF de bezoekers letterlijk haar werk binnentreden om hen daar-

'Eigen ruimte' Valentin Petrov

na mee te voeren, uit een soort doolhof, naar een afdruk van gebakken klei terzijde geplaatst boven in een knotwilg, dat ook iets vliegend heeft, alsof het zich verheft boven de ongebakken afdrukken om deze te overstijgen of als 'DEADALUS' te ontvluchten.

ALJOSJA KAFEDJIISKI laat vanuit een op de achtergrond staande grote knotwilg stromen in stukken gezaagde stammetjes van de dijk naar beneden rollen en dollen om in de schitterende spiegeling van het water over te vloeien in één grote 'BEWEGING'.

De bijna bijbelse, door hakken en zagen gevormde 'TWAALF STAMMEN' uit het volk der wilgen, nors, stug en onverzettelijk, door JAN ASJES VAN DIJK en geschilderde wilgetakken met elkaar vervlochten, staan, als een soort wachters op de dijk. Maar zij zijn te laat gekomen om de vervuiling nog ongedaan te maken.

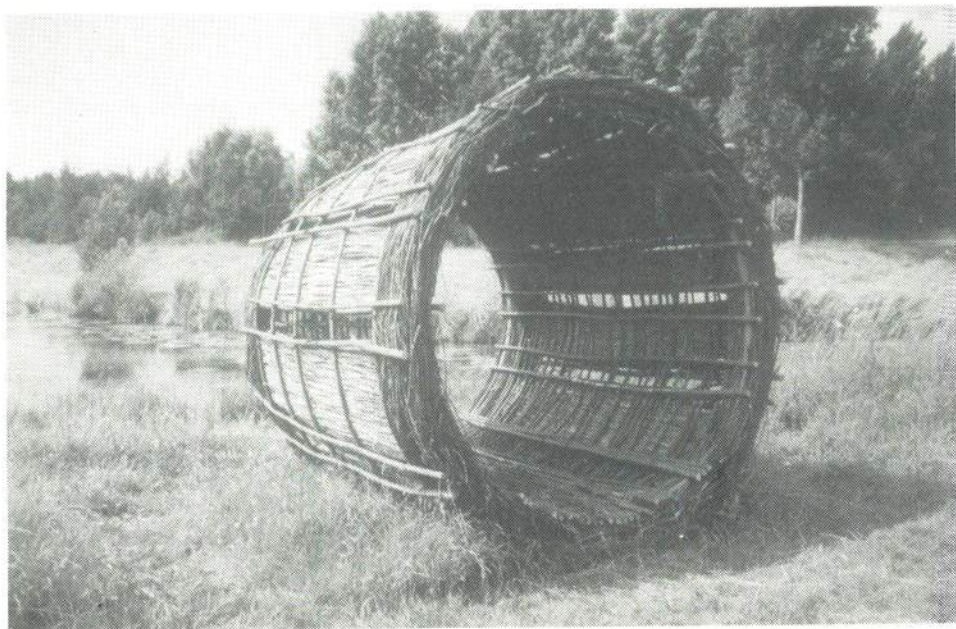
'Luisterend TO THIS BLUE HEART II' belandt men in een serie bogen door BERT MEINEN met veel inspanning gevlochten uit stugge takken en half verdroogde twijgen maar die nu de kijker als het ware voorzichtig optilt, weer zachtjes neerzet en onder de bogen doorvoert in een gelijkmatig ritme van horizontale en vertikale bewegingen.

De zachtheid van het 'OOI' dat zich vriendelijk geplaatst weet in deze omgeving en een vrucht is van het onverzettelijk doorgaan met het vlechten en verbinden van staken en takken door JAN SPARREBOOM en die daarna verschillende houtdelen fantasierijk met roodgekleurd touw heeft omwikkeld, schijnt getekend te zijn om naar de slachtbank te worden geleid.

Het gestadig zoeken naar de goede vorm en de juiste verhoudingen in dit wisselende landschap. In aanvang door VENELIN IVANOV opgebouwd uit riet, later vervangen door bossen wilgehout geven al aan dat 'DE WEG ER NAAR TOE' niet zomaar ontstond. Het is een soort overkoepeling geworden maar hij kwam er doorheen en bouwde daarbinnen een vloertje en een bankje van balkjes om af en toe te rusten en tot zichzelf te komen.

Het uit riet, wilgetakken en twijgen opgetrokken 'FRAGMENT' van ROEL TEEUWEN ligt als een grote koker of verrekijker aan de rand van het water en de kijker kan het in bezit nemen, of er doorheen lopen, er in zitten of liggen en duidelijk is het een fragment van zijn gewone werk maar slechts een fragmentje uit het geheel van de organisatie.

Onopvallend en teruggetrokken heeft ANGEL ATANASSOV dikke stammen, takken en twijgen tot verschillende delen samengebonden (de grootste 10 en de kleinste 2 meter) en wist deze tot een organisch geheel te componeren zodat een luchtige, ijle en soms bijna ongrijpbare reeks van bogen ontstonden, die, diep geworteld in de Nederlandse klei voor hem daar zeker staan als 'DE POORTEN NAAR HET PARADIJS'.

'Fragment' Roel Teeuwen

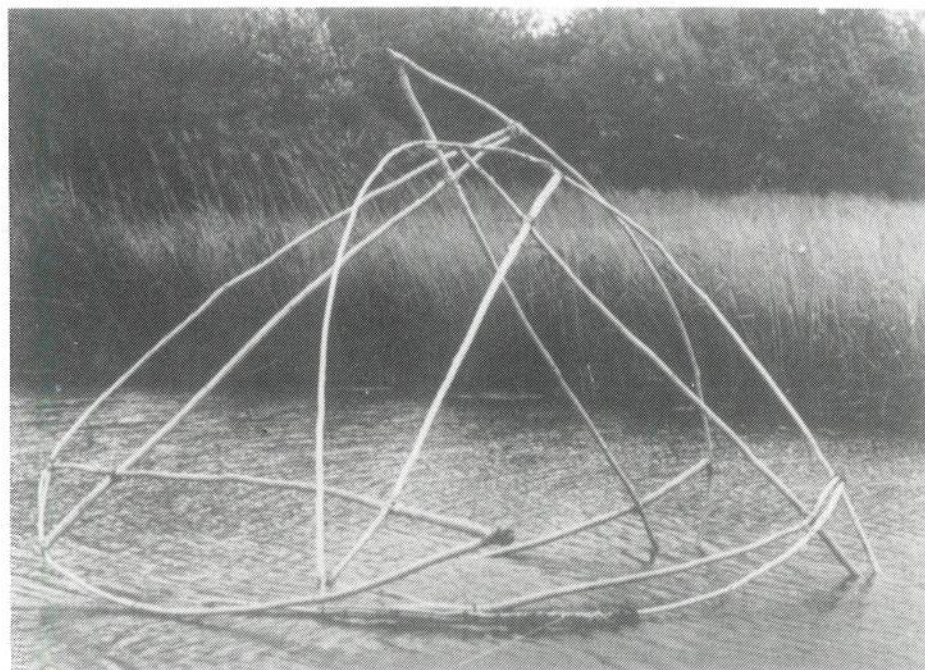
'De poorten van het paradijs' Angel Atanassov

Gevlochten en gebonden van sterke takken, stevige staken en ber-
gen twijgen rijst stoer en onverzettelijk het werk van de Bulgaar
KIRIL JANEV uit het Hollandse veld. Als de pyramide is opgezet en
zijn plaats heeft gevonden in het landschap neemt hij een zware tak,
ontdoet deze van de schil en steekt die door de top van de pyrami-
de. Zo ontstaat ter plekke de 'BULLAMIDE'.

Om een alleenstaande boom bij het dienstencentrum zet VENELIN
BOSHIDAROV de vorm van een grote tafel uit door middel van 20 cm
hoge, polsdikke stammetjes vrij dicht bij elkaar in de grond te
slaan. De boom wordt geplaatst in een pot van rietmatten en zo
heeft het iets van een bonzai in het 'IDEE BIESBOSCH'.

LUCIEN DEN AREND creëert zijn 'MERGING GRIDS' als hommage aan Cor
Nolte door lange wilgetakken ongeschild, gedeeltelijk of helemaal
geschild hoogopgaande te plaatsen in het veld van luidruchtig uit-
lopende lage wilgeknotten op de overgang tussen land en water.

De drijvende zeer fragiele constructie van HENK VAN BENNEKOM van
geschilde wilgetakken waarvan de schillen, binnenste buiten ge-
keerd, weer zijn gebruikt om de verbindingen te maken en nog voor
het dreef in elkaar is gestuikt, zal nu voor eenden die daarop hun
nest hebben gebouwd en daarin hun eieren bebroeden de 'BRIDGE OVER
TROUBLE' zijn geworden.

'Bridge over trouble' Henk van Bennekom

'IK BEN HIER!' roept VESELIN KOSTADINOV terwijl hij verscholen staat tussen tenten en caravans. Bijna onzichtbaar geworden, alleen het bovenste stukje van de uit staken opgebouwde gebonden en gevlochten figuur geeft nog aan dat daar een werk is neergezet en bijna moet schreeuwen om niet op te gaan in de bonte massa van er omheen neergestreken spelende, vissende en rustende dagjesmensen. Dag mensen, daag!

Een geraamte, gevlochten en gebonden uit wilgehout, bezet met klei waar gesneden of kort gehakt stro in plaats van koeiemest doorheen is gemengd, bepaalt voor VALENTIN PETROV en wie weet voor hoeveel andere mensen of dieren nog de 'EIGEN RUIMTE' in het gemengde landschap van de Hollandse Biesbosch waar door vrije, vrolijke en vruchtbare samenwerking deze vergankelijke eigenwijze werken zijn gegroeid.

J. van Someren, Waalre, 4-8-91

BOEKBESPREKINGEN

Onlangs verscheen een opmerkelijk boek van de hand van de Engelse mandenmaaksters Sue Gabriel en Sally Goymer: een handboek voor mandenmakers van alle niveaus. Iets dergelijks was tot op heden in geen enkele taal beschikbaar.

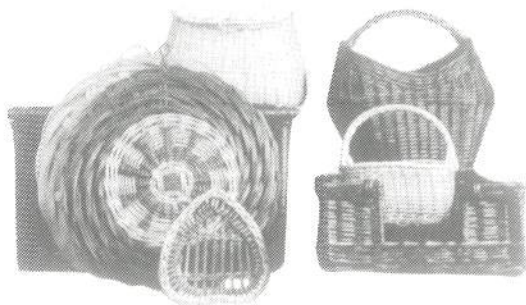
In de loop der jaren zijn verscheidene handleidingen voor het maken van manden gepubliceerd. Deze behandelden steeds een beperkt deel van het vakgebied of ze beschreven de techniek slechts zijdelings (zoals de twee boekjes uitgegeven door Wilg & Mand). Het ziet er naar uit dat we nu beschikken over een echt handboek dat voor een grote categorie van mandenmakers bruikbaar is. Het boek beschrijft een veelheid van technieken die stap voor stap duidelijk worden uitgelegd.

Het eerste hoofdstuk gaat over de grondstoffen. De nadruk ligt daarbij op de wilgeteen. Andere grondstoffen, die in Europa voorkomen of regelmatig worden geïmporteerd, worden kort besproken. In een te sumier paragraafje leggen de auteurs ook nog uit hoe men zelf wilgeteen kan kweken, maar hier zijn zij duidelijk van hun expertise afgestapt. Zo geven zij bijvoorbeeld een plantafstand van 68 x 35 cm op. Die is weliswaar gebruikelijk in de Engelse Black-Maul-culturen van Somerset, maar deze zijn beslist niet representatief. Voor een normale teelt is 50 cm x 20 cm beter.

Het tweede hoofdstuk beschrijft de mandenmakersgereedschappen. Er wordt opgesomd en afgebeeld wat nodig is en wat daarnaast nog handig kan zijn. Helaas wordt daarbij niet aangegeven aan welke eisen de gereedschappen moeten voldoen wat betreft kwaliteit en afmeting,

THE COMPLETE BOOK OF BASKETRY TECHNIQUES

Sue Gabriel & Sally Goymer

terwijl die kennis onmisbaar is.

Na deze twee inleidende hoofdstukken gaat het boek verder met zeven hoofdstukken over vlechttechnieken. Eerst wordt in het kort een hoofdindeling van technieken gepresenteerd. Daarna volgt een kort hoofdstuk over basistechnieken. Deze beide hoofdstukken bevatten niet meer informatie dan noodzakelijk is om een mand te maken. In de vijf volgende hoofdstukken komen alle technieken uitgebreid aan bod, in de volgorde waarin een mand wordt gemaakt: bodems, inslag, randen, handvatten, deksels.

De instructies worden verduidelijkt met vele schematische werktekeningen die door hun eenvoud en het gebruik van twee kleuren zeer goed alle handelingen illustreren. De auteurs waarschuwen ervoor dat het boek een hulpmiddel is en dat instructies van ervaren mandenmakers onontbeerlijk zijn om geen foute bewegingen aan te leren. De tekeningen en de tekst in het boek zijn inderdaad zo duidelijk dat de verleiding groot is om te denken dat men daaraan genoeg zou kunnen hebben.

Na alle technische informatie wijdt het boek een hoofdstuk aan een stap-voor-stap lesprogramma, beginnend bij eenvoudige technieken voor beginnende mandenmakers en eindigend bij geavanceerde technieken voor de gevorderden. Tenslotte volgt er een hoofdstuk over het ontwerpen van manden. Dit laatste is beperkt tot een overzicht van waar men zoal aan moet denken.

Compleet is het boek niet, zoals de titel suggereert, maar dat is eigenlijk ook onmogelijk. Het is in elk geval uitgebreid en veel completer dan eerdere publicaties, afgezien van de weinige handboe-

ken voor beroepsmandenmakers, zoals het bekende Franse boek "La Vannerie" van R. Duchesne e.a. Daardoor is het boek bruikbaar voor zowel beginnende als gevorderde amateurs, terwijl het voor de beroepsmandenmaker een handig naslagwerk kan zijn om het geheugen op te frissen bij weinig voorkomende handelingen.

De auteurs verdienen complimenten voor hun duidelijke taalgebruik en het consistente gebruik van vaktermen. De leesbaarheid is (mede dankzij de illustraties) zo goed dat ook degene die de Engelse taal nauwelijks machtig is het boek grotendeels zal kunnen begrijpen.

Naast de werktekeningen bevat het boek ook vele foto's (de mees- te in kleur) die het tot een fraai geheel maken.

Sue Gabriel and Sally Goymer.

The complete book of basketry techniques.

David and Charles, Newton Abbot, London, 1991.

176 pp., 27 cm x 20 cm, gebonden, £ 14.99 net.

Ben Braster

ISBN 0-7153-9424-X.

Het boek is te leen uit de bibliotheek van Wilg & Mand en is in beperkte mate te koop bij Arie van 't Hoog.

Wij ontvingen:

Michael Thierschmann, Die Schennkötzen aus Kammerbach und Lutter Kassel, z.j. (1991) 85 + 3 blz.

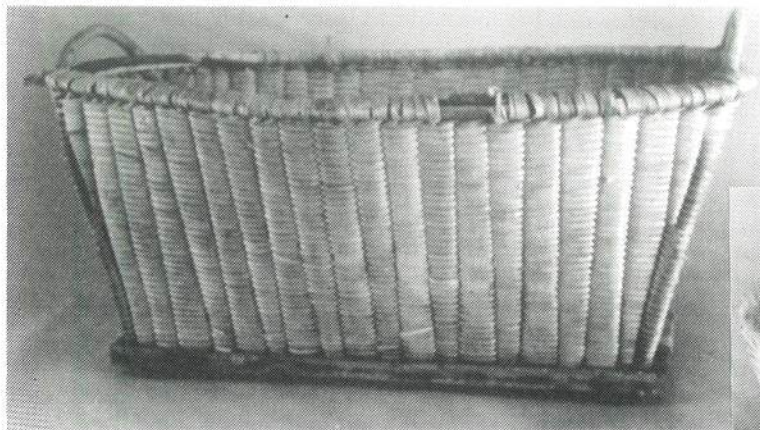
De schrijver is aan de bezoekers van onze contactdag op 8 september j.l. bekend als een boeiend spreker met een grondige kennis van zaken. Uit het ons toegezonden geschrift blijkt hij eens te meer een degelijk onderzoeker te zijn, die bovendien aan de neerslag van zijn onderzoek uitstekend vorm weet te geven.

Het werk is het resultaat van een opdracht van het Hessisches Landesmuseum in Kassel - een van die grote en bijzonder fraaie Duitse musea gewijd aan alle aspecten van geschiedenis en volkskunde van een "Land", in dit geval Hessen - en het Deutsches Korbmuseum in Michelau, Oberfranken.

In de afgelopen jaren heeft Michael Thierschmann al het mand- en ander vlechtwerk van het eerstgenoemde museum bekeken, beoordeeld en waar mogelijk gerestaureerd. Thans ligt een proeve van beschrijfschrijving voor ons. Deze betreft een in Hessen vroeger bekend en veel gebruikt type mand: de rugmand, en wel twee vormen daarvan, zoals ze in de verschillende dorpen werden gemaakt.

Thierschmann begint met een historisch overzicht, waarin hij de sociale omstandigheden schetst die leidden tot het gebruik van zulke manden. Dat was vóór de tijd waarin door grotere welvaart het sjouwen van lasten op de rug - door vrouwen! - kon worden vervangen door betere wijzen van transport. Hij beschrijft en tekent vervolgens de materialen (vijf soorten hout) en het gereedschap.

Dan volgt als hoofdbestanddeel een volledig, ook als handleiding te beschouwen, overzicht van de wijze waarop zo'n mand werd gemaakt,

Kammerbächer Kötze (afb. 8 en 9)

verduidelijkt door veel goede foto's en tekeningen. Heel waardevol zijn hiervoor de gegevens geweest die hij nog uit de mond van oudere dorpsbewoners heeft kunnen optekenen. Toch heeft hij ook veel details door geduldig experimenteren, en soms ook de wanhoop nabij als iets maar niet wilde lukken, opnieuw moeten ontdekken. De vertrouwdheid immers van ambachtslieden uit vroegere dagen met bijvoorbeeld alle eigenschappen van verschillende houtsoorten, beïnvloed door factoren als groeiwijze, vochtgehalte, ouderdom en jaargetijde, was enorm. Maar als kennis niet wordt doorgegeven gaat ze zéér snel verloren. Dat Thierschmann hier soms "docerend", als een meester op de werkplaats, schrijft, draagt in hoge mate bij tot de levendigheid van dit deel. ("Biegen Sie das Ende des Stockes nun mit Gefühl nach unten, es sollte dann "Knack" machen.....")

In zijn "Schlussgedanken", een kleine cultuurfilosofische beschouwing, wijst hij terecht op de volstrekt andere wijze waarop wij tegenwoordig zo'n mand bekijken: niet meer als een onmisbaar hulpmiddel voor primitief en zwaar transport, maar als een prachtig en heel knap gemaakt ding met een eigen schoonheid. Hiermee sluit hij dan aan bij wat hij aan het eind van de inleiding al beschrijft als een "Renaissance" in de belangstelling voor vlechtwerk, in Europa zowel als in de Verenigde Staten en Japan.

In een aanhangsel van drie bladzijden zijn tenslotte de herinneringen toegevoegd die een mandenmakerszoon uit een van de dorpen optekende. Een kleine onvolledigheid in de titelpagina is dat die bijlage er niet op wordt genoemd en, bedenkelijker nog, dat het jaar van publicatie ontbreekt. Samen met een vergeeflijker spelfout in het ingewikkelde Nederlandse woord boerengeriefhoutbosjes zijn dat de enige aanmerkingen die een critische lezer zou kunnen maken.

Aan het gelukkige feit dat in één mens een volleurde mandenmaker, een zorgvuldige onderzoeker en een geïnspireerd verteller verenigd zijn, dankt een dergelijk geschrift zijn ontstaan.
Een bijzondere aanwinst voor onze bibliotheek!

M.P.

CURSUSSEN

In het komende winterhalfjaar worden er weer op de bekende plaatsen cursussen gehouden. Daarnaast zijn er enkele nieuwe mogelijkheden. Bovendien willen we op een aantal plaatsen waar mensen zijn die graag in hun omgeving willen meehelpen een cursus van start te krijgen zien, dat er een cursusleider beschikbaar is. Wij kunnen daar gezamenlijk proberen voldoende cursisten te verzamelen. Tot slot willen wij de interesse peilen voor twee-daagse cursussen op een vrijdag en aansluitende zaterdag, dus 4 dagdelen, ergens in het land.

bekende cursussen:

Heerde: in de Hank vanaf half september maandagavond en een cursus van een hele dag in de drie weken.

Cursusleider Arie van 't Hoog. Aanmelden bij de Hank tel: 05782-3214 of bij Arie: 05783-1346.

IJsselstein: vanaf donderdag 19 september 's avonds in De Startbaan. Cursusleider B. Vink. Aanmelden bij de heer Nelissen van het cursusproject. Tel: 03408-82781.

Nederweert: Project Stichting Oude Ambachten start in oktober o.l.v. de heer Tillemans. Aanmelden bij de heer van der Paal, tel: 04951-32745.

Westervoort: vanaf eind oktober dinsdagavond in 't Klooster met cursusleider Tonny Gerfen. Aanmelden bij het secretariaat of bij Tonny. Tel: 08309-51784.

nieuwe plaatsen:

Arnhem: in januari 1992 gaat o.l.v. Tonny Gerfen waarschijnlijk een cursus onder auspiciën van de Volksuniversiteit van start. Inlichtingen na 15 sept. bij het secretariaat.

Voorthuizen: afgelopen jaar is daar een cursus geweest die nu wordt voortgezet met een hele dag per maand.

Aanvulling van de groep is mogelijk. Aanmelden bij Mw. Plantagie, tel: 03429-1415. Cursusleider B. van Rijn.

Uden, Enschede en in de Betuwe zijn plaatsen waar potentiële cursisten zijn die ook mee willen helpen medecursisten te vinden en verder de cursus te organiseren. Wij zullen proberen een cursusleider te vinden.

U ziet ons programma neemt geleidelijk toe. Bericht u als u in één van de vormen interesse heeft, dan kunnen we verder organiseren. U verplicht zich nog niet door van uw belangstelling blijkt te geven. Meldt uw belangstelling liefst schriftelijk bijv. door onderstaande scheurstrook in te sturen.

Ondergetekende.....

adres.....

telefoon.....

postcode.....

heeft belangstelling voor een vlechtcursus in de vorm van
(bijv. avond, dag, meer dagen, week-cursus).....

periode.....

frequentie.....

datum.....

handtekening.....

VLECHTEN ZONDER DREMPELS II

Op onze vraag in het vorige bulletin reageerden, toevallig in elkaars nabijheid wonend, twee personen. En er kwam ook een reactie met het aanbod van een werkruimte, waarin een weekbak!, in Ermelo.

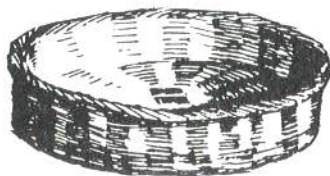
Dit is nog wat weinig om te kunnen organiseren en starten. De vacantie die toen in uitzicht was, was er wellicht debet aan dat sommigen die wel belangstelling hebben nog niet reageerden. Daarom een herhaling van onze oproep in de verwachting dat er toch wel meer mensen zullen zijn die het vlechten verder willen leren of onderhouden.

Wilt u een stimulans om geregeld te vlechten door het samen met anderen te doen, waarbij zo nu en dan goede hulp geregeld kan worden?; meldt u dan bij het secretariaat.

VIDEO

Nu steeds meer mensen met een videocamera uitgerust zijn, en er ook aardig mee weten om te gaan, komen we met de vraag of als u goede, interessante opnamen heeft van mandenmaken, teencultuur en wat hiermee annex is deze eens aan de stichting uit te lenen, opdat wij voor archief e.d. wat materiaal kunnen verzamelen door uw video, of stukken hiervan, te kopiëren.

Laat het secretariaat eens weten wat u hebt.

bakkebenne mandje voor de kopjes en scho-
tels:

*In 'n ouwerwès 'uusouwen oôre de daegse
bakjes-en-scheuteltjes in de bakkebenne
weggezet, in de kasse van de bakkêete.
't môôie zet staet in de spinde in d'ak-
kante kaemer: Aag. Zie: kommebenne.*